

آذربایجان

حکومتک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک فزتمسیدر.

آبونه شرایطی:

یاوارک برینه دک باکو ایجون ۳۴.
باشنه شهراره ۳۲ رولهدر.
بر آیشی باکوده ۱۲، باشنه شهراره
۱۹ رولهدر.
اعلان فیالی:
سطری ۲ روله کراهه کیدن اعلانلار
ایجون گشت ایبلر.

تورک و اسلامله مفید متاقلر، سیمه
لرمنز آچقندر. دوج ایتیان اولان
اعاده ایبلنر. دوج ایتیان متلاک
مکالتای اداره تئین ایبلور.
محل اداره:
باکو، قاپویا کینسکبا کوچده.
آذربایجان، ادارسی
تانون نمر. ۶-۹۱
تک نسخهسی ۵۰ قک.

نمره ۶۵

تشرین اولک ۱۹۱۸ن ایتیارا ۱۱۳ نمرلای
۱۹۱۷ سنمکن ۱۴ نوایری فرمالی موچینه
سابق خصوصی زافاقتابا قویتمنه ویریلن امر
ایله باکو زراعت ودولت املاکی اداومسته تئین
ایبلیشش ۲ نیمی درجه یشیمی ماملوی
زیرلیتوقسکی ناملوم سیمین تانی وطنیسی
ایغیه گنمدهکی ایجون تشرین اولک ایتیارا
قولوقندن اخراج ایبلیلور.
زراعت ناظرلی: خ. سلطانوف

شجاعت قلنجی ایله دشمنک قلنجی

ترهمن اولره

کسکک باشی ائه فوروسیدر. ای سلمان
ائه عظیم الشانک عظمت و جلالتی یابوب آندن
فوروق کرکدر. هر اولک ائه فوروقسندن
دوغرا ائه فوروسی انسانی توتو ایشیری شهیلی
ایشیری. ایشلمکنک آیتور. هرنه ایسک ائه
فوروقسی اصلا خاطرینه چیچارما. دار ندیاده
دقتر آلاملری دار آخرته کوره تئلم ایتمدن
ائه فوروسیدر. بو دنیانک توفیقی ائه فوروق-
سایله. انانک قابله ائه فوروقسی بوشه
جانی حیوانلی اولور. آرتق نه قلموسی قایلر،
نه حیاتی قاور. نه دین نه ایمان. ایته ایله
خرشان، ماملرک بانیسی، ملنلرکن ائه فوروقسکن
سینسی ایله باشلار، اخلاق کیدر، ملت کیدر،
نه استقالی، نه استقال چلمسی کیدر. بر ملندن
ائه فوروقسی قانقره ملت نام بر تولوم عارض
اولور. افرادینک قلندره ائه فوروقسی بولوان
بر ملت دنیایه صاحب اولور. موتی استحقاق
ایدر. صاحب شرف اولور. ائه نالی و تقس
حضرتلری کتدیسندن فوروقلارندن شخود اولور.
ای سلمان: ائه فوروقسیه گوزدن آقان باشی
ائه یک سومر. ائه فوروقسیه آغلایان گوز
جهنم آتشی دگیجهکی یشیمیز (سالیاته)
تالی علیه و سلم اقدیمز یومرشدن. بولارک
قندره بر جوق آیت کریملرده واردر. اللهم
فوروقاق آتی ییلمک دیمسکدر. باگز یامیان
انلارده اسلاخیز یوقدر. هر شیشی ائه فوروق-
سندن کور. وعندهن صادق اولنق عهدنه وفا
کارلق کورسک ائه فوروقسیدر. قلی محقنه
ائه نوری ایله قنچنک بارمالای کی بارایان اولن
آرتق هیچ بر شیندن فوروقه بلنکر اهلنن
فورق چونک سزی طرق نجاه، سزی استقلال
ورجه، سعادت و استقاله گنومچنک بولدر.
نه دیرلرله دیولر ملت یارییه قارش میلک
تیزرسون قلیتمک ائه محقنه ائدن ائری
اوزندن بولسک و اوزندن کورک اولارای
یولوسین: شاهلیرنک، آمرارنک و یورونکی
ایمزری اجرا ایردسین. عسکرکنه، وظیفه
مقدسه و مطنهنگ ایغاشنه گولمک چکیمسین.

ایکینجی آذربایجان فرقهسی طابورلارنده استخدام اولونق اوزره تورکجه
بین آلتی قشهره لزوم واردره، آرزو ایدلر و یقیقره برابره هرگون ساعت
۲۴ ساعت ۶ سوکرایه قدر روجیلدک موندنه فرقه سرطبیاتنه مرجمت ایتسولر.

ایو قومیتلرینه اعلان رسمی

بوئنگله شخصی وققلر خصوصنده بون اهالییه اعلان اولنورکه وققلر
تعیلی ایوقریمتله ریزندن یازیلوب اهالییه ویریله لیدر. فوتوگراف صورتلری
ایسه سابق اعلانده کی بر آری مذته بدل ایکلی آری مذتده هویت وققلرینه
یایشدیرمالیدر. کذلک پولیس دایره لرینه مرجمتدن اوتری ساینده اعلانده کی
اون گونه بدل تفتیش ایجون وقت دکشیلوب هرکی آیدیه بر دمه مایهندن
اوتری کندی پولیس دایره لرینه مرجمت ایتیلدیر.

آذربایجان پولیس مفتش عومیسی

بهاء الدین

نمره ۱۵
کجه غوریسی اخذعسکر ادارسینک
عندی دووقودوسکی بتم دفترخانه تشرین اولک
۲۰ سندن ویشنه دیریتور تئین ایبلیلور.

نمره ۱۶
شوتا قفاسی ۳ نیمی شمسینک میرووی
بوسردنی، مانیسکی تشرین تانیک برین
اعتبار ایشرا شیمی میرووی بوسردنیلک
تئین ایبلیلور.
امور داخله نظارتلی: ب جوائشیر

زراعت نظارتک امرلری
نمره ۵۰
۲۰ تشرین اول ۱۹۱۸ سنه موچینه دقتر
خانم کابی فرجادیک آقابت ایلوک ۱۹۱۸ن ایتیارا
اوز عریضه کوره قولوقندن اخراج ایبلیلور.

نمره ۶۰
۲۴ تشرین اول ۱۹۱۸ سنه عباسلی ملک مانیسکی
ایلوک ۱۹۱۸ نندن ایتیارا زراعت نظارتک یورسوق
نولتمعاون تئین ایبلیلور.

نمره ۶۳
تشرین اول ۱۹۱۸ سنه میسه چیلر سفنده
سایلاق، خصوصی میسه چیلک ایشیرنه کونتریلش
با کوزرات ادارمت تابع اولان سعده بر یوقف
ناملوم جهته کیسکیندن دولای ایلوک ۱۶ سندن
ایتیارا قولوقندن اخراج ایبلیلور.

نمره ۶۴
تشرین اولک ۱۷ سندن ایتیارا میسه ماریتا
متی طرفندن باکو زراعت ادارسی و دولت
ملاکته ایکنجی درجه میسه چیلک تئین
ایبلیش شیخوف. وظیفه سی ایغیه کلمدیکن
دولای تشرین اولک ۱۷ سندن ایتیارا قولوقندن
اخراج ایبلیلور.

حکومت قراردادی

داخلیه نظارتکن
۱۹۱۸ سنه تک تشرین اولک ۲۷ سندن.

نمره ۹
موقت باکو غوبرناموری وظیفه سی ایغیه
موقت ایزکان حرب میر آلمی محمد قشیمیک
جبارلی تشرین اولک ۲۰ سندن باکو غوبرنامورلک
تئین ایبلیلور.

نمره ۱۰
باکو غوبرناموریک باش ماملوی وظیفه سی
موقت ایغیه موقت قلیتق قشیمیک آخال
ایش مصلبک آخچاتوف تشرین اولک ۲۰ سندن
باکو غوبرناموریک باش ماملوف تئین ایبلیلور.

نمره ۱۱
قاپان علی کی زیریککی تشرین تانیک
۱۹ نندن ایتیارا باکو غوبرناموریک کوچک ماملوفک
تئین ایبلیلور.

نمره ۱۲
سابق زافاقفاسی سیمی کار کداری بوسفکی
حاجی قاسوف ماملوی ۱۹۱۸ سنه تک تشرین
اولک ۹ نهن حساب اولنق اوزره بیباش خصوصی
ایشلر ماملوم تئین ایبلیلور.

نمره ۱۳
کنتعوبرنیانک اهل سمدنک جیلینسکی
تشرین تانیک ۱۸ نندن ایتیارا بتم خصوصی ایلمره
باقن کوچک ماملوم تئین ایبلیلور.

نمره ۱۴
۱۹۱۸ سنه تک نومروی ۱۷ سندن ایتیارا
قولوقسکی سقردنار بره یارک رشابک لوف بتم
دفترخانه کار کدارینه تئین ایبلیلور.

صلح اطرافنده

ویلسون یقی ماملری

ایلوک ۲۷ سنمه دترس جمهور ویلسون
برنقل ایراد ایلمکدک ملاح: بزمایشه آتدیکس
ماملوم علاره ایتشدن.
۱) ملنر اهلقه داخل اولاجق مملکلر
بری برینه ده اولدن گوزر کچیلدولر. ملنر
حیسی برابر حقوقه مالک اولاجلار.
۲) بریاخود برینجه ملنک مناصی، مومس
ماملوم شد اولدیلر. عقیدره عومی ائتلاف اولی
مدافه ایلمه چکدر.

۳) عومی اهلق اولدنده بو یا اولنلر
آرامنده عومسوی اهلق و ائتلاسلر موجود
اولاجلار.

۴) اعاقده برات اولری ملنک الصادری
جهتلی تئیب ایدیمسک: اقتصادی یاغوت
قلمی سورنده دقن ایبلیلور. فقط اهلق بر
با خود باهقه ملنی دنیا باراریندن چوقارق
اختیارته سالدر.

۵) بون بین الملل دولدار عومی اعلان
ایبلیلدولر.
ماملوم اولدیلی اولدنده مانی بادهسکی
طرفندن اوسپوره واسطه لیه گوندریش توطه
ده دایلدور:

۶) آلمالی حکومی، جیمیر بئنده رئیس
جمهورینک گرگه ایمبار تازیلی ملنقنده و
گره سوکسی بایتمده، خصوصاً ۲۷ ایلول
ناتظلی ملنقده گوندریش اولدیلی ماملری
صاح اسایسه قولوقاق ایجون لوی ایلیودوه
مناره ک شرطلی

کیریا دترس جمهوری ویلسون ملنق دولتر
حکومظرتن کتیب ایتشدنک عندی محفل
اولان بئارکده گوندریش حاضر اولدولار. ویلسون
بیان ایتشدنک قولوق اعاقده نامیات طلب ایبلور:

Çərşənbə, 30 oktyabr 1918-ci il, nömrə 26

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 23 məhərrəmülhəram sənə 1337. 30 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İkinci Azərbaycan firqəsi [diviziyası] taborlarında istixdam olunmaq [xidmətə qəbul edilmək] üzrə türkcə bilən altı fəldşərə lüzum vardır. Arzu edənlər vəsiqələri ilə bərabər, hər gün saat ikidən saat altı sonraya qədər Rotşildin evində firqə sərtəbə-tətinə [baş həkimliyinə] müraciət etsinlər.

EV KOMİTƏLƏRİNƏ ELANİ-RƏSMİ

Bununla şəxsi vərəqələr xüsusunda bütün əhaliyə elan olunur ki, vərəqələr təcili ev komitələri tərəfindən yazılıb əhaliyə verilməlidir. Fotoqraf surətləri isə sabiq elandakı bir ay müddətə bədəl iki ay müddətində hüviyyət [şəxsiyyət] vərəqələrinə yapışdırılmalıdır. Kəzəlik [həmçinin], polis dairələrinə müraciətdən ötrü, sabiqdə elandakı on günə bədəl təftiş üçün vaxt dəyişilib, hər kəs ayda bir dəfə müayinədən ötrü, kəndi polis dairələrinə müraciət etməlidirlər.

*Azərbaycan Polis
Müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin*

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Daxiliyyə Nəzarətindən [Daxili İşlər Nazirliyindən], 1918 sənənin təşrini-əvvəlinin [oktyabrının] 27-sindən

Nömrə 9

Müvəqqət Bakı qubernatoru vəzifəsini ifaya müvəzzəf [ifadə] erkanihərb miralayı [qəragah polkovniki] Məhəmməd Fəthi bəy cənabları təşrini-əvvəlin 20-sindən Bakı qubernatorluğuna təyin edilir.

Nömrə 10

Bakı qubernatorunun baş müavini vəzifəsini müvəqqət ifaya müvəzzəf Kiyev hüquq şöbəsini ikmal etmiş [bitirmiş] Müseyib bəy Axıcanov təşrini-əvvəlin 20-sindən Bakı qubernatorunun baş müavinliyinə təyin edilir.

Nömrə 11

Kapitan Əli bəy Zizikski təşrini-səninin 1-indən etibarən Bakı qubernatorunun kiçik müavinliyinə təyin edilir.

Nömrə 12

Sabiq Zaqafqaziya Seymi kargüzarı Yusif bəy Hacıqasımov, məvacibi 1918 sənəsinin təşrini-əvvəlinin [oktyabrının] 10-una hesab olmaq üzrə, mənim baş xüsusi işlər məmurum təyin edilir.

Nömrə 13

Gəncə quberniyasının əhli Səməd bəy Cəmillinski təşrini-saninin [noyabrın] 1-indən etibarən mənim xüsusi işlərə baxan kiçik məmurum təyin edilir.

Nömrə 14

1918 sənənin təmmuzun [iyulun] 17-sindən etibarən kollejski sekretar [kollegiya katibi] Bəhram bəy Rzabəyov mənim dəftərxanam kargüzarlığına təyin edilir.

Nömrə 15

Gəncə quberniyası Əxzi-əsgər [Hərbi qulluğa çağırış] idarəsinin üzvü Doku-dovski mənim dəftərxanama təşrini-əvvəlin[oktyabrın] 20-sindən vitse-direktor təyin edilir.

Nömrə 16

Şuşa qəzası üçüncü şöbəsinin mirovoy posredniki [sülh vasitəçisi] Mas-tidski təşrini-saninin [noyabrın] 1-indən etibarən Ərəş şöbəsi mirovoy posred-nikliyinə təyin edilir.

Ümuri-Daxiliyyə
[Daxili İşlər] naziri:
B. Cavanşir

Ziraət Nəzarətinin [Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin] əmrləri**Nömrə 50**

20 təşrini-əvvəl 1918 sənə. Mövcü-bincə [uyğun olaraq] dəftərxanam kati-bi Fərhad bəy Ağayev eylülün [sent-yabrın] 1-indən etibarən, öz ərizəsinə görə qulluqdan ixrac edilir.

Nömrə 60

24 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1918 sənə. Abbasəli bəy Makinski eylülün [sentyabrın] 1-indən etibarən Ziraət Nəzarətinin [Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi-nin] yuriskonsultuna [hüquq məsləhətçi-sinə] müavin təyin edilir.

Nömrə 63

26 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1918 sənə. Meşəçilər sinfində sayılaraq, xüsusi meşəçilik işlərinə göndərilmiş və Bakı Ziraət [Kənd Təsərrüfatı] İdarəsinə tabe olan Serebryakov, naməlum cə-hətə getdiyindən dolayı, eylülün 16-sından etibarən qulluğundan ixrac edilir.

Nömrə 64

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 17-sin-dən etibarən meşə departamenti tərəfindən Bakı Ziraət İdarəsi və Dövlət Əmlakına ikinci dərəcə meşəçiliyə təyin edilmiş Şixov vəzifəsini ifaya gəlmədiyindən dolayı, təşrini-əvvəlin 17-sindən etibarən qulluğundan ixrac edilir.

Nömrə 65

Təşrini-əvvəlin 1-indən etibarən

113 nömrəli, 1918 sənəsinin 14 noyabrı fərmanı mövcibincə [fərmanına uyğun olaraq] sabiq xüsusu Zaqafqaziya komitəsinə verilən əmr ilə, Bakı Ziraət və Dövlət Əmlakı İdarəsinə təyin edilmiş ikinci dərəcə meşəçi müavini Jellinxovski naməlum səbəbdən naşi [ötrü] vəzifəsini icraya gəlmədiyi üçün, təşrini-əvvəlın 1-indən etibarən qulluğundan ixrac edilir.

*Ziraət [Kənd Təsərrüfatı] naziri:
X. Sultanov*

ŞÜCAƏT QILINCI İLƏ DÜŞMƏNİN QILINCINI TİTRƏDƏN ƏRLƏRƏ

Hikmətin başı Allah qorxusudur. Ey müsəlman! Allahu-əzimmüşşanın [şanı uca olan Allahın] əzəmət və cəlalını bilib, ondan qorxmaq gərəkdir. Hər eyilik Allah qorxusundan doğar. Allah qorxusu insanı kötü işləri, şübhəli işləri işləməkdən alı qor [uzaqlaşdırar]. Hər nə isən, Allah qorxusunu əsla xatirindən çıxarma. Dari-dünyada [dünya evində] dəftəri-amalımızı [əməl dəftərimizi] dari-axirətə [axirət evinə] görə tənzim etdirən Allah qorxusudur. Bu dünyanın nizamı Allah qorxusu ilədir. İnsanın qəlbində Allah qorxusu yoxsa, həyatı heyvanlıq olar. Artıq nə namusu qalar, nə həyası qalar, nə din, nə iman. İştə, əbədi xüsran [ziyan; məhrumiyət], millətlərin batması, millətlərdən Allah

qorxusunun silinməsi ilə başlar. Əxlaq gedər, milliyət gedər, nə istiqbalı [gələcəyi], nə istiqlal, cümləsi gedər. Bir millətdən Allah qorxusu qalxarsa, millətə tam bir ölüm ariz olar [üz verər]. Əfradının [fərdlərinin] qəlbində Allah qorxusu bulunan bir millət dünyaya sahib olar. Mövtü istehqar edər [ölümü saymaz], sahibi-şərəf olar. Allah-taala və təqəddəs [uca və qüsursuz Allah] həzrətləri kəndisindən qorxanlardan xoşnud olar. Ey müsəlman, Allah qorxusu ilə gözdən axan yaşı Allah pək sevər. Allah qorxusu ilə ağlayan gözə cəhənnəm atəşi dəyməyəcəyini peyğəmbərimiz (səlləllahu-təala əleyhi və səlləm) [Allah-taalanın salamı onun üzərinə olsun] əfəndimiz buyurmuşdur. Bunların haqqında bir çox ayəti-kərimələr də vardır. Allahdan qorxmaq, onu bilmək deməkdir. Yalnız bilməyən insanlarda əsla xeyir yoxdur. Hər şey Allah qorxusundan gəlir. Vədində sadıq olmaq, əhdində vəfakarlıq göstərmək Allah qorxusu ilədir. Qəlbi məxəfətüllah [Allah qorxusu] nuru ilə qılıncın parıldaması kimi parlayan türk, artıq heç bir şeydən qorxma, yalnız Allahından qorx, çünki sizi təriqi-nicata [qurtuluş yoluna], sizi istiqlal və hürriyyətə, səadət və istiqbala götürəcək yoldur. Nə derlərsə desinlər, əzəməti-Bariyə qarşı [Allahın əzəməti qarşısında] milliyətin titrəsin. Qəlbindəki məxəfətüllahdan ötrü, özündən yüksək və özündən kiçik olanları bilərsən, zabitlərinin, amirlərinin [başçıların] verdiyi əmrləri icra edərsən, əsgərliyin[d]ə -

vəzifeyi-müqəddəseyi-vətəniyyənin [vətən qarşısında müqəddəs vəzifənin] ifasında güclük çəkməzsən, Allahın əmrini yerinə gətirərsən. Sizin kimi fərdlər toplanaraq, qüvvətli məcmular [yekunlar], bölüklər, qoşunlar olar. Düşmən sizdən artıq qorxar, kimsə özünü və öz torpağınıza hücum gətirməməz, taqət bulammaz. İştə, bu mərifət də əsgərlikdir. Əsgərliyi daima xatirində, qabağında tut, gur bələlərini əsgərliklə söndür. Övladı daha kiçik ikən, hətta daha ilk danışmağa başlarkən belə əsgər kəlməsini örgət. Balaları əsgərlikdən azad etdirmək üçün yalan söyləmə, yalan şəhadətdə [şahidlikdə] bulunma. Düz ol, düz danış ki, Allahuzülcəlal [şanı uca Allah] həzrətləri bütün məxluqatın ən xırda işlərini bilir, ən xırda hərəkətlərini görür. Düz işləməyənlər, düz danışmayanlar həm dünyada, həm axirətdə məqhur [qəhr, məhv] olarlar.

29 təşirini-əvvəl 34

SÜLH ƏTRAFINDA

Vilsonun yeni maddələri

Eylülün [sentyabrın] 27-sində Rəisi-cümhur [Prezident] Vilson, bir nitq irad edərək [söyləyərək], sülh proqramına atıdək [aşağıdakı] 5 maddəni əlavə etmişdir:

1. “Millətlər İttifaqına daxil olacaq məmləkətlər biri-birinə də təfəvvüq-

dən [üstünlük əldə etməkdən] göz çəkməlidirlər. Millətlər həpsi bərabər hüquqa malik olacaqlar.

2. Bir, yaxud bir neçə millətin mənafeyi ümumi mənafeyə zidd olduğu təqdirdə, ümumi etilaf [razılışma] onu müdafiə edəmməyəcəkdir.

3. Ümumi ittifaq daxilində bu və ya o millətlər arasında xüsusi ittifaq və etilaf mөvcud ola bilməz.

4. İttifaqda bir millət, o biri millətin iqtisadi cəhətlərini təqib edəmməyəcəkdir: iqtisadi boykot qəti surətdə qadağan edilir, fəqət ittifaq bu və yaxud başqa milləti dünya bazarından çıxarmaq ixtiyarına malikdir.

5. Bütün beynəlmiləl müqavilələr ümumi elan edilməlidirlər.”

Məlum olduğu üzrə, Maks Baden-ski tərəfindən İsveçrə vasitəsilə göndərilmiş notada deyilir:

“Almaniya hökuməti Cəmahiri-Müttəhidə [Birləşmiş Ştatlar] Rəisi-cümhurunun [Prezidentinin] gərək 8 yanvar tarixli nitqində və gərəksə sonki bəyanatında, xüsusən 27 eylül tarixli nitqdə göstərmiş olduğu maddələri sülh əsasına qoyulmaq üçün qəbul edir.”

Mütərikə şəraiti [atəşkəs şərtləri]

Amerika Rəisi-cümhuru Vilson, Mütəfiq Dövlətlər hökumətlərinə təklif etmişdir ki, əqdi [bağlanması] möhtəməl olan [ehtimal edilən] mütərikənin şəraitini hazırlasınlar. Vilson bəyan etmişdir ki, fəvqəladə təminat tələb edir. Zira, məşrutənin [konstitusiyanın] dəyişməsi alman millətini hökumətin

əməlində məsul etməz. Camaat rəyasəti-əsgəriyyəni [hərbi rəhbərliyi] özünə tabe edəmməyir. İşlər həman əvvəlki şəxslərin əllərində qalır. Mötəlif [razılığa gələn] millətlər bu vaxtadək Almaniyaya siyasəti başında durmuş olanlara etimad göstərə bilməzlər və alman millətinin öylə nümayəndələri ilə mütarikə əqd edə bilərlər ki, doğrudan xalq nümayəndələri olduqlarını qanuni-məşrütə [konstitusiyaya qanuni] ilə təmin edə bilsinlər.

Cenevədən [Cenevrədən] verilən məlumata görə, fransız sosialistləri sülh məsələsi haqqında Klemansodan izahat tələb edirlər. İctimaiyyunlar [sosialistlər] bilatəxir [təxirə salınmadan] sülh müzakirəti [müzakirələri] başlaması xüsusunda müraciətnamə hazırlayırlar.

Fransa burjuvaz mətbuatı Almaniyanı axıradək döyməyi tələb edir.

İngiltərə etilafçı sosialistləri tələb edirlər ki, bolşeviklikdə məznun olanlar [bolşevik olduğundan şübhələnənlər], kəsbkarlar ittifaqlarından [həmkarlar ittifaqlarından] kənar edilsinlər.

HƏRB XƏBƏRLƏRİ

- Londondan xəbər verilir ki, “Dundalk” nam [adlı] İrlanda vaporu (paraxodu) bazar ertəsi gecə İrlanda dənizində qərq edilmişdir.

30 nəfər bəhriyyədən [matrosdan] ancaq 13-ü xilas edilib, yerdə qalanlarının müqəddəratı məlum deyildir.

- Hamburqdan işar olunur [xəbər verilir] ki, Berlində “Desaio”nun maşına fabrikasında partlayış vəqə olaraq, 70 adam ölmüş, 50-si yaralanmışdır.

- Odessadan Berlinə verilən xəbərlərə görə, Qara dənizə və Tuna [Dunay] çayı kənarlarında kain [yerləşən] Romanya limanları, Romanya Hökuməti tərəfindən qapadılmışlardır.

- Laheydən [Haaqadan] xəbər verilir ki, Flemenk [Hollandiya] Xariciyyə naziri hollandalıların Amerika qoşununa cəlbi münasibətilə Flemenk Hökuməti tərəfindən verilmiş protestoya Amerikanın cavabını elam etmişdir [bildirmişdir] ki, dava etmək istəməyən hollandalıları cəbhədən qaytarmağı təhtiqərar[a] almışdır [qərarlaşdırmışdır]. Fəqət cəbhədən qayıtmaq üçün öylə çətin şərait [şərtlər] qoymuşdur ki, orada bulunanlar həman öyləcə də qalacqlardır.

QƏZETƏLƏRDƏN

Rusiyada fransız pulları

Maliyyə işlərinə baxan Xalq komissarlığı idarəsinin məlumatına nəzərən, Moskvada və Rusiyanın sair şəhərlərində bulunan fransız pullarının cəmi 30 milyard franka bəliğdir [çatmışdır]. Bu məbləğ ümum Fransa sərmayəsi-

nin ondan bir və əcnəbi məmləkətlərdə bulunan fransız pullarının üçdə iki (iki süls) hissəsini təşkil edir.

Türküstanda

Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 22-sində Ənzəli telsiz teleqraf mövqifindən [radiostansiyasından] Petrovska belə bir teleqraf çəkilməmişdir: “Zaqafqaziya Bəhri-Xəzər İttifaqı ordu və donanmasının baş komandanı Biçeraxova, bizim qoşunlarımız Tecanı işğal etmiş və düşməni Mərv tərəfə qovurlar. Fişənk ilə cəbəl [dağ] toplarına ehtiyacımız var.”

Kon.

NƏZARƏTLƏRDƏ

Zaqafqaziya pulları

28 təşrini-əvvəl [oktyabr] tarixli hökumət iclasında, Gürcüstan Hökumətinin Zaqafqaziya pulları barəsində etdiyi təklifi müzakirə edilmişdir. Gürcüstan Hökuməti özündən ötrü 80 milyon pul buraxmaq istəyirmiş.

Azərbaycan Hökuməti Gürcüstanın maliyyəsini nəzəri-etibara alaraq, öz razılığını bəyan etmişdir. Fəqət, Gürcüstan Azərbaycana düşəcəyi hissəni və sabiqdən [keçmişdə] verilməmiş hissəni də verməlidir.

Tranzit müqaviləsi

Tranzit müqaviləsi barəsində Gürcüstan ilə Azərbaycan miyanında [arasında] davam edən müzakirə [müzakirələr] hüsnə-cərayan kəsb etməkdə-

dir [müsbət istiqamətdə davam etməkdədir].

Hərbi məktəblər

Azərbaycan Hökuməti-cümhuriyyəsi təşrini-əvvəl 27-sindəki iclasında qət etmişdir ki, Bakıda açılacaq 3 hərbi məktəbə sərf edilmək üçün Daxiliyyə Nəzarətinə [Daxili İşlər Nazirliyinə] 50 min rublə təxsis etsin [ayırsın].

“Kooperatsiya” cəmiyyətinə nəzarət

Ərzaq naziri Bələdiyyə İdarəsinə işbu əmri göndərmişdir:

Mənə çatan məlumatına görə, Məvərayi-Xəzər müstəhlilikini kooperatsiya cəmiyyətinin idarəsi, Bakıdakı anarşi zamanında zərərçəkən [zərərçəkən] olmuş, bəzi ittifaqa daxil olmuş [ittifaqa daxil olan bəzi] istehlak cəmiyyətlərinin zərərinə vermək xəyalındadır.

Məzbur [adı çəkilən] cəmiyyətin xəzinəyə olan borcunu nəzərə alaraq, tələb edirəm ki, hesabı təmizləməyincə heç böylə iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunmasın.

İşbu əmri layiqincə yerinə yetirməkdən ötrü, şəhər upravasından xahiş edirəm ki, həman cəmiyyətin mədaxil-məxaricinin təhqiqi üçün xüsusi bir nazir [müfəttiş] təyin etsin. Bu nazir cəmiyyətin fəaliyyəti barəsində bizə hər ay məlumat verməlidir.

Maarif Nəzarətində [Nazirliyində]

Maarif Nəzarəti tərəfindən Hökumət Şurasında baxılmaq üçün işbu

məruzələr hazırlanmışdır.

1. Zaqatal ali-ibtidai məktəbi nazirinə [müfəttişinə], məktəbi təmir etmək üçün 1885 rublə təxsis etmək [ayırmaq] xüsusunda.

2. İşbu nazirə məktəbi leyli etmək [internat məktəbinə çevirmək] üçün, yəni məktəb cənbində [nəzdində] pansiyon açmaq üçün 45454 rublə.

Həmin Nəzarət tərəfindən Hökumət Şurasında heyəti-məmurini haqqındakı [məruzə] müzakirə ediləcəkdir. İdarə müdirliyinə Maarif nazirinin xüsusi məmuru Məhəmmədbağır Şeyxzamanov təklif edilir.

BƏLƏDİYYƏ İDARƏSİ NƏ YAPIR?

Bələdiyyə İdarəsinin ümdə vəzifələrindən birisi və böyüyü şəhər əhalisinin səhhətini həmişə nəzərdə tutaraq, hifzüssihhə [gigiyena] qanununun mükəmməl surətdə tətbiqi və riayəsinin təqibidir [qanuna riayət edilməsinə nəzarətdir]. Xüsusən müharibə və bahalıq zamanı bu məsələdə Bələdiyyə İdarəsi öhdəsinə pək böyük vəzifələr və məsuliyyət düşür. Zira, hərbin tövlid etdiyi [doğurduğu] şərait təhtində [şərtlər altında] adətən, xalq arasında min dürlü sari [yoluxucu] və qeyri-sari [yoluxucu olmayan] xəstəliklər münasib zəminə taparaq, fövqəladə sürətlə intişar edir [yayılır]. Bilxassə ki, yenə hərbin doğrudan-doğruya nəticələ-

rindən olan bahalıq vaxtı, yemək şeylərinin gərək kəmiyyət və gərəkse keyfiyyət cəhətcə normadan pək aşağı olduğundan dolayı, əhali arasında, xüsusən füqərə sinfi miyanında [arasında] bir çox xəstəliklər peyda olar. Bundan dolayıdır ki, hərbi və bahalıq vaxtı şəhər ataları öhdəsinə bir ailə başçısı kimi, tam [bütün] şəhərin qeydkeşliyi vəzifəsi düşür. Hal-hazırda xəstəliklər intişarına [yayılmaya] səbəbiyyət verən bu şəraitin [şərtlərin] hər ikisi mövcuddur.

Şimdi hər bir vətəndaşın, bilxassə bələdiyyə heyətinin borcudur xəstəliyin önünü almaq üçün hər dürlü tədbirlər görsün və çalışsın ki, bari əlacı öz əlimizdə olan amillər dəxi dərd üstünə yeni dərd artırmasınlar.

Böylə amillərdən birisi şəhərin tibbiyyə və səhiyyə cəhətindən qayət fəna bir halda olmasıdır. Küçələrdən keçənlər, xüsusən kənar məhəllələrdə bir çox şeylər görürlər. Məsələn, bu günlərdə şəhəri gəzərkən, Zavedenski - Verxni-Naqornı küçələrinin küncündə bir at leşi gördüm. Bir az sonra Zavedenski küçə ilə gedərkən, şiddətli bir üfunət eşitdim. Ətrafıma baxdıqda iki pişik (kedi) ölüsü gördüm.

Hələ küçələr uzununu hər yerdə koma-koma zibil yığılması son zaman sanki bir adi hal surəti kəsb etmişdir. Halbuki, bu işlərə baxmaq üçün, Bələdiyyə İdarəsinin müəyyən şöbələri var. Bu işlərə nəzarət yetirmək Bələdiyyə İdarəsi Tibbiyyə və səhiyyə şöbəsinin vəzifəsidir. Küçələri təmizləmək üçün

şəhərin həmişə külli miqdarda süpürgəçisi, arabası vardı. Adətən böylə işlərə lazımınca diqqət verilirdi. Şimdi isə, Bələdiyyə İdarəsi guya bütün vəzifələrini unutmuşdur. Şimdi guya şəhər yaxud bələdiyyə xidmətçiləri bil-mərrə dəyişmişlərdir. İnsan Bakının şimdiki halına baxdıqda, ürəyi yanır. Bakı kimi bir şəhərin tibbiyyə və səhiyyə, təmizlik və abadanlıq işlərinin bu halda olması, nəhayət dərəcə müəssif [təəssüf doğuran], həm də müəssif olduğu qədər də əhali üçün təhlükəli bir əmrdir [işdir]. Böylə natəmizlikdən, şübhəsiz, min dürlü xəstəliklər tövlid edər [yaranar]. Hazırki şərait altında isə, xəstəliklərin intişarına sədd çəkmək, qabağını almaq asan işlərdən deyildir.

Bundan dolayıdır ki, Bələdiyyə İdarəsinin nəzər-diqqətini bu xüsusa cəlb ilə ümidvar oluruq ki, küçələrin təmizlənməsi, leşlərin küçədən qaldırılması və sairə haqqında ciddi tədbirlər görür. Şayəd şəhər “oboza” [nəqliyyat vəsitələri] zəifləmiş, süpürgəçi azalmışsa, Bələdiyyə Məclisi böylə nöqsanın bir an əvvəl islahına çalışmalıdır.

Xəlil İbrahim

*İşbu abdar [parlaq] şeir Qafqaziya İslam Ordusu Baş komandanı dövlətli fəriq Nuri paşa əfəndimiz həzrətlərinin Şəkiyə vürudu [gəlişi] münasibətilə Qafqaziya şüərasından [şairlərdən] möhtərəm Məhəmmədəmin oğlu Salman “Mümtaz” əfəndi tərəfindən bədahətən söylənmiş və paşa həzrətlərinin nami-namilərinə [məşhur adına; şanına] ithafən təb [çap] və nəşr edilmişdir.

ÖYÜN, MİLLƏT*

Yavərani-həzrəti-şəhriyaridən Qafqaz İslam Ordusu Baş komandanı sipəhsalari-ə'zəm dövlətli fəriq Nuri paşa həzrətlərinə ithaf olunur.

Öyün, millət ki, əltafi olub şövkətli
sultanın,
Hilalın haləsi qılsın əhatə türk övtanın.

Təfaxür eylə, ey millət, muradın hasil
olmuşdur,
Daha əflakə yüksəlməz əninü ahü
əfqanın.

Ziyasız rus zülmündən o yüksək ruhun
ölmüşdü,
Tutardı şişəyə hər dəm şərabi-nab tək
qanın.

Qızılgül tək açıq, gül, gör ki, türkün
şanlı ordusu
Rəvaqi-ərşə nəsb etmiş böyük
Osmanlı ünvanın.

Səmaya doğru toğrul tək sən ey türk
oğlu, uç, yüksəl,
Ki, sənsən şanlı övladı şərəfli, əski
Turanın.

Bulud altında qalmışdı əgərçi kövkəbi-
bəxtin,
Gör imdi nəcmi-zahir tək hilalın,
nəcmi-tabanın.

Gərək taqi-müqərnəsdən asılsın türk
tuğrası,
Mələklər zibi-duş etsin livasın
ali-Osmanın.

Bütün mümtaz ellərdən olur türk
milləti mümtaz,
Sürər bundan sora türklük şərəfli-şanlı
dövrünün.

*Məhəmmədəmin oğlu
Salman Mümtaz*

**TÜRK ƏDƏBİYYAT VƏ LİSANI VƏ
TÜRK CƏRƏYANI-ƏFKARI
[TÜRK ƏDƏBİYYATI VƏ DİLİ, TÜRK FİKİR
CƏRƏYANLARI]**

(Ruşən Əşrəf və Ruşəni bəylərin konfransı)

(keçən sayıdan məbəd)

Ruşən Əşrəf bəy cənabları, məzkur [haqqında bəhs edilən] müqəddimədən sonra əsl mövzunu təşkil edən türk ədəbiyyatına keçərək ədəbiyyat tarixi ilə həyatı-milliyənin [milli həyatın] müvazi tərəqqisini [paralel inkişafını] böylə təsvir edirlər:

“Millətlərin əskilərindən biri olan və bəşəriyyət tarixi ilə yaşıt (bir yaşda) bulunan türk milləti, çox şeylər gördü, keçirdi. Himalay dağlarının tərəsi necə buludlar içində qalıb gözlərimizdə gözükməyirsə, türk tarixinin də o qədər ulaşılmaz yüksəklikləri var ki, onların həpsini qavramaq bana vergi [mənim gücüm çatan iş] deyildir.

Yalnız türklərin bir qismi yenə türklərin bir qismindən ürküb, qərbə doğru qaçdığı vaxt, ümumi türk tarixində yeni bir aləm doğurdu. Zira türklər yer üzündən silinməsi qabil olmayan bir millətdir. Nərdə onu batırmağa çalışdırlarsa, o, heç bəklənmədən bir tərəfdən çıxmış və varlığını göstərmişdir.

İştə, Ərtöğrül Qazinin hicrət qafiləsi bir türk diyarından özgə bir türk diyarına Səlcuqilərin hökm sürdüyü diyara qondu. O vaxt Səlcuqilər tamamilə iraniləşmiş, adlarını belə İran siyaqında [tərzində] qoydurmuşlardı. Hökumətin qullandığı, danışdığı dil,

İran dili idi. Adətləri, zövqləri, süsləri həməh-həməh həp iraniləşmişdi. İran kəndini bütün şərqə tanıtmış böyük, qədim və şümullu [geniş yayılmış, əhatə dairəsi geniş] bir mədəniyyətdir, fəqət Osman Qazi, Səlcuqi ənqazı [qalıqları] üstünə dövlətini qurduğu vaxt, iki istiqlal birdən elan etdi. İstiqlaliyyətin biri siyasi, digəri dəxi lisanı idi.

Osmanlı dövləti türk dili ilə bərabər quruldu. Bu isə türk millətinin və türk dilinin tarixində unudulmaz bir səadət anıdır. Bir yenilik başlanğıcıdır. Ondan sonra gün-gündən böyüdü, gözəlləşdi, nazikləşdi. Fəqət lisanı, dövləti qədər istiqlaliyyətini saxlayamırdı. Hicrət [köç] yollarından bir çox adət və kəlmə alınmışdı. Yeni vətəndə də İran dili, İran mədəniyyəti bulunmuşdu. Dinimiz də ərəblərin dini idi.

Demək ki, vəznimizi, şeir qaydalarımızı, xəttimizi, sərfimizdən [morfologiyamızdan] bir çox qaydanı ərəblərlə farslardan həman [eyni ilə] aldıq. Yalnız bu yabançı qaydaların içində türk kəlmələri yavaş-yavaş gürbüzləşdi [gücləndi] və iyi parçalar da yazıldı, hətta ilk günlərimizdən bizə çox qiymətli və çox qüdsi bir abidə kimi qalan, hər oxunuşda həpimizi təəssür [duyğular] və sevgi ilə dolduran mövlud vardır. Bunu Süleyman Çələbi yazmışdı.

Fatih dövründə türk dili daha qüvvətli olurdu. İştə Şeyxilər, Necatilər, Zatilər, Sinan paşalar o dövrdə dilimizə və sənətimizə qüvvə gətirən kişilərdir.

Süleyman Qanuni dövrü siyasətimizin olduğu qədər, ədəbiyyatımızın

da bir böyüklük fəslı idi. O vaxtın ruhlarına şahlıq edən iki şair söyləyəcəyəm ki, biri İstanbul nəzminə yeni siyaq [üslub] verən Baqıdır. O biri də sizin və bizim ən dərin, ən yarıq şairlərimizdən sayılan cənabi-Füzulıdır. Dənə bilər ki, Füzulı Azəri türklərini Osmanlı türklərinə ulaşıdır, bu iki diyar arasında həşmətlə qonan bir abıdıdır. O öylə bir abıdə oldu ki, onu siz və biz müştərək bir ziyarətğah kimi gördük, sevdik.

Fəqət Füzulının iki tərəfə də görünüşü başqa-başqa idi. Bizim duyğularımıza, sizin duyğularınıza və dilinizə əsər etdi.

Füzulı çox millətsevər, dilini çox istər bir böyük qəlbli bir türkdür. Ərəbcə və farsca gözəl şeirlər yazılıb, türkcədə böylə şeylər yazılmaması onu üzürdü. Hər türkcəni zənginləşdirmək qayğısı ilə çalışdı. “Leyli və Məcnun”u bir eşq saiqəsi ilə [eşqin sövq etməsi, ilham verməsi ilə] türkcəyə keçirdi, fəqət Füzulıdan sonra iki türk ədəbiyyatı arasında təfavüt böyüdü, bir-birimizi adətə bir dəştdə [səhrada] itirdik. Uzun müharibələr, siyasi və dini savaşılar nahaq yerə bir millətin iki qolunu bir-birinə düşmən qıldı. Bununla bərabər, necə də ayrılacaq siz də, biz də İran ədəbiyyatının təsiri altında qaldıq. Nəfi kimi, Nədim kimi, Şeyx Qalib kimi ən böyük, ən dəyərlı şairlərimiz belə Feyzi Hindi, Saib Təbrizi, Şövkət Buxari kimilərə hər nəzirə və təqlidlər yapıdılar. Bütün əndişələr [düşüncələr] İran qafasından qaynayıb çıxmış bir

taqım şeylərə bənzəyirdi. Türk padişahları hər İran şahı, türk qadını hər əcəm qadını, türk ruhu və adabı [qayda-qanunu, ədəb-ərkanı] eyni ilə bir iranlı adab və əxlaqı kimi təsvir və tələqqi [qəbul] edilirdi. Öylə ki, ədəbiyyatımız İran ədəbiyyatının İstanbul şöbəsi olmuşdu. Halbuki İran ədəbiyyatı yüksəkdi. Çün o millətin ürəyindən doğma idi. Bizdə isə kiçik qalırdı. Çün təqliddi. Ruhdan qopmayır, qafadan çıxırdı. Hər bir gözəlliyi iranlılar kimi düşünürdük. Məsələn, bir şairimiz tərsim [təsvir] etdiyi bir gözəlin qaməti üçün mütləqə bir sərv, qaşları kaman, hörükləri birər ilan olduğunu bir qiyas [müqayisə] qalıbı ədd edirdi [sayırdı].”

Buraya gəldikdə, qafqaziyalılarca bəs-bəlli olan mərhum Sabirin əski şairlərimizin sevgilisi haqqında yazdığı övsafda [vəsfdə, sifətdə] Ruşən Əşrəf bəy kəndi vətəndaşlarına söyləyir: - Bir sərv üzərində iki ox yayı olarsa, kirpiklər oxlara bənzərsə və bir başın sağından-solundan bir qaç dənə ilan asılmış olarsa, o qadında nasıl bir gözəllik meydana çıxacağını sorur.

Sonra, - “Osmanlı şairləri əşarda [şeyirlərdə] hürufat, cinas və təşbehat [təşbehələr] ilə uğraşdılar,” - deyir.

“Bir misranın başındakı hərfi digər misra başına qovuşdurduqda ondan nasıl bir mənə tövlid edər [meydana çıxan] kimi beytlər ilə nəzmin zahiri tərəfini söylədilər. Qafiyə xətri üçün beyt, beyt xətri üçün qəsidə, qəzəl yazdılar. Bunlarda da nə ruh təsviri

vardı, nə də təbiət təsviri. Gərçi Nədim və sonra Şeyx Qalib bir az təsvir gətirdilər. Nədimin qəzəllərində ciddən gözəl eşq hərəkətləri, ruh şənlikləri və coşqunluqları vardır. Öylə ki, Osmanlı dövləti [kimi] əsrlərcə bu ərz [yer] üzərinə ən mühüm dastanlar yazan, qəsidələrə və həcviyələrə səbəbiyyət verəcək xislətləri və nöqsanları olan bir dövlətin üç-dört əsrlik həyatı ədəbiyyatda həman [demək olar ki] heç bir iz buraxmadan getdi. Yalnız Füzulinin, Nəfinin, Nədimin bir qaç qəsidəsilə, bir qaç qəzəli şöylə xəfif bir həyat göstərdilər. Şeirimizdə də, nəsrimizdə də bizimkilər böylə oynayarkən Avropada Volterlər, Jan Jak Russolar, Monteskyölər, Didrolar və bunlardan əvvəl Korneyllər, Rasinlər, Madam dö la Payetlər, Roşfokorlar, Molyerlər gəlmişdi. Ədəbiyyat həyata doğru qoşur, istiqbal yollarını açan, aydınladan bir məşələ olurdu. Avropada zaman-zaman inqilablar doğmağa başladı. Hətta Fransa ixtilali-kəbirindən [böyük inqilabından] sonra Napolyon əsrində Avropa əfkari-amməsi [ictimai rəyi] böyük təbəddülata [dəyişikliyə] uğradı. Hər dövlətlər silahlarını təknil etməyə [təkmilləşdirməyə] çalışdılar. Ordunu yeni intizam üzrə təlim etdilər. İctimai və siyasi həyat üçün yeni yollar açdılar. Ədəbiyyatları da təkəmmül etdi [kamilləşdi], fənlər[i] [elmləri] də. Avropanın böyüklüyü qarşısında biz köhnə halımızla qalammazdıq. Qaldıqca yenilirdik. Nəhayət 3-üncü Sultan Səlim də ordumuzu və həyatımızı dəyişmək

fikrinə düşdü. Onu əskilər öldürdülər. 2-nci Mahmud taxtı-Osmaniyə [Osmanlı taxtına] cülus etməsi [çıxması] ilə islahat və təcəddüdata [yeniliklərə] başladı. Sonra oğlu Sultan Məcid, Gülxanə xətti-hümayun[u] [Gülxanə fərmanını] ilə məmləkətdə islahata davam etdi. Avropaya təqərrüb ediləcəyi [yaxınlaşılacağı] xüsusunda təbliğ edildi. Kitablarla, məktəblərlə, ordu ilə buna çalışıldı. O vaxt da Türkiyə müstəid [istedadlı] gənclərindən Avropaya təhsil üçün Şinasini göndərdi. Şinasi, əcnəbi məmləkətlərində gördüyü yeniliyi hər vətəndə həyata, ədəbiyyata tətbiq etməyə başladı. Avropada olan kimi o zaman türk ədəbiyyatında təsviratdan, yəni gördüyünü eyni ilə kağız üzərində yazmaqla oxuyanın gözü önündə işbu mənzərəni silvələndirmək qüdrətindən bir şey yox idi. Teatrosuz, roman, hekayə, trajedi, təbiət və ruh təsvirləri də gözükməyirdi. Ədəbiyyatımızda nə təhlil vardı, nə tərkib. Bunların ədəbiyyatımıza girməsinə Şinasinin açdığı dövr səbəb oldu. Şinasinin vasitəsilə türk ədəbiyyatı birinci yeniliyi gördü, duydu. Türkiyədə qəzetlər çıxmağa başladı.

(yənə var)

YASLI BİR XƏBƏR

Həqiqət, hər bir yaslı xəbəri qəzetlərdə və ya qeyri adamdan eşidib görəndə vəfat edən kişinin isminə baxıb və nə uğurda çalışdığını görüb tə-

əssüf edərsən. Əgər türk millətinin uğrunda çalışıbsa, həqiqət, adama pək ziyadə təsir verər. Ələlxüsus, mərhum arxadaşımız Kərbəlayi Cahangir Zeynalovun vəfat xəbərini “Azərbaycan” qəzetəsinin 24-cü nömrəsində oxuyub, xeyli yaşlı bir xəbər olmaq cəhətinə mən də bu məktubu xəstə yatağımın içində göz yaşımlla, arxadaşım Kərbəlayi Cahangirin qövm-əqrəbasına sərsəlaməti [başsağlığı] vermək ilə və mənle “Səfa” məktəbində nə qədər zəhmətlər çəkibdir. Mən “Səfa” cəmiyyət və məktəbi bulunan Çəmbərəkənd məhəlləsinin camaatı tərəfindən izharı-təəssüf edib [təəssüfümü bildirib], Kərbəlayi Cahangir mərhumun ruhuna fatihəxan olaraq [“Fatihə” oxuyaraq] qövm-əqrabalarına sərsəlaməti verir və mərhumun rəhmətdə olmasını Haqq-taaladan istirham edirəm [diləyirəm].

Kərbəlayi Balakərim Salamzadə

İSLAM QADINLARINA MÜRACİƏTNAMƏ

Bu sərlovhə altında erməni qadınları türk-islam xanımlarına müraciətən, “Azərbaycan” idarəsinə aşağıdakı məktubu yazmışlardır:

“Biz erməni qadınları, validə və bacıları, müsəlman qadınları, validə və bacılarına müraciət edirik.

Biz Qafqaziyada on sənələrlə müt-

təhidən [birgə] yaşamışıq. Dərdimiz ümumi, səadətimiz birgə olmuş. Biri-birimizə gediş-gəlişimiz olmuşdur. Evlərimiz ayrı olmamışdır. Aramızda heç bir xüsumət [ədavət] və düşmənçilik baş verməmişdir. Fəqət, 1905-ci il bədbəxtanə həyatımıza düşmənçilik, küdurət salıb, xüsumət toxumları saçaraq rahatımızı pozmuşdur. Qara fikirlilərin himməti [səyi] ilə mənhus ədavət davam edərək həyatımızı zəhərləmiş, ürəyimizə ağı [zəhər] saçmışdır.

Biz düşmənçilik ilə uğraşdığımız vaxt, başqa millətlər mədəniləşməyə çalışmış, biz isə sanki başqa mənəfemiz yoxmuş kimi, ancaq yek-digərimizi itlafə [tələf etməyə] çalışmaqla, müsibətimizi artırdıq. Şimdi biz erməni qadınları siz islam qadınlarına müraciət edirik. Gəlin əl-ələ verək. Yalnız biz öz erkəklərimizin qəlblərindəki düşmənçilik yalovunu söndürə bilərik. Bunların mürəbbiyəsi [təربiyəçisi] biz, bunları həyata hazırlayan bizik. Biz də çox şey edə bilərik, etməliyiz də. Gəncə, Şəki, Şuşadan islamlar ilə ermənilərin əlaqələri əvvəlkindən eyiləmiş, fəqət bircə bakılılar biri-birinə yabançı olmuşlardır.

Siz müsəlman qadınlarına müraciət edirik. Vəziyyətimizi düşününüz, gələcəyimizi düşünəlim. Düşmənçiliyi buraxmaz isək, bizi nə kimi bir hal gözlədiyini anlayalım. Siz də öz səslərinizi ucaldınız. Səslərinizin eşidiləcəyinə itminanımız [əminliyimiz] var. Qoy, bizim və sizin müttəfiq səsiniz, işbu iki millət erkəkləri ürəyində yaxşı

hisslər oyadacaq bir nakus [zəng; kilsə zəngi] sədasi olsun.

Əziz islam anaları, bütün cahan sülh deyə çalışır. Biz də sülhə dəvət etməzsək, böyük cinayət işləmiş olarız.”

Məktubun axırında 16 imza vardır.

TSUQMAYER İLƏ MÜSAHİBƏ

Tiflis qəzetləri mühərriri ilə müsahibə əsnasında professor Tsuqmayer bəyan etmişdir ki:

Gürcü hökumətinin təvəqqeyilə [xahişi ilə] general Fon Kress alman qoşunlarının Gürcüstandan aparılmasını istida [xahiş] etmişdir. Fəqət, əmrin dəyişməsinə ümid azdır. Gürcüstandan alman qoşunlarının çağırılmasının səbəbinə gəlincə, əmrdə bir səbəb göstərilməmişdir. Fəqət, iki ehtimal ola bilər:

1) Gürcüstandakı alman dəstəsinin mərkəzi qüvvədən ayrılmaq qorxusu;

2) Sülh müzakirətinin [müzakirələrinin] Rus[iya] ilə əlaqədar olan siyasi mülahizə.

- Varna və Burqaz almanlar tərəfindən tərk edilib, hazırda Müttəfiqlər əlindədirlər. Fəqət, burası Bəhri-siyahda [Qara dənizdə] alman hərəkətinə bir təhdid təşkil etməz. Zira, məzkur [adı çəkilən] limanlarda donanma yoxdur. Bəhri-səfidən [Aralıq dənizindən] də dəmir yolu ilə sualtı qayıqları gətirmək üçün, bu nöqtələrdə qayıq pozmaq və sonra inşa etməkdən ötrü yeni verflər

[tərsanələr] inşa etməlidir.

- Qərb cəbhəsində almanlar cəbhəni qısaldıqdan sonra, almanların vəziyyəti yaxşılaşmışdır. Bir ingilis xəbərində deyilir ki, almanların ricəti [geri çəkilməsi] dayanmışdır.

- Avstriya-Macarıstanda məşrutənin [konstitusiyanın] müxtəlif ölkələrə daha artıq muxtariyyət verilməsini tələb edici bir surətdə dəyişməsi hazırlanır.

- Bolşevizmin Avropada intişarı [yayılması] haqqında varid olan suala cavabən professor demiş ki, bir məmləkət bolşevik qayəsinin intişarından məhfuz qalmamışdır. Fəqət, Rusiya Şuralar hökumətinin cahana vermiş olduğu ibrət dərsi sair millətləri bolşevik yolu ilə getməkdən daşıdır.

- Ümid var ki, gürcü-erməni ixtilafı sülh ilə yatırılacaq. Almaniya bu ixtilafa qarışmamağa çalışır. Əhdnaməmizin Gürcüstan sərhədinin mühafizəsi haqqındakı maddəsinə əməl etmək məsələsinə gəlincə, Almaniya buna o vaxt əməl edər ki, gürcü hökuməti Almaniya heyəti-mürəxxəsəsinə [nümayəndə heyətinə] bu xüsusda müraciətdə bulunsun. Hələ böylə müraciət vəqə olmamışdır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan Hökuməti mühəndis [M. N.] Vinqradova tapşırılmışdır ki, irəlilə Əncüməni-daniş [Elmlər Akade-

miyası] və sair fənni [elmi] müəssisələrin təhti-idarəsində [idarəsi altında] olub da, bütün Azərbaycanda bulunan ümum fənni müəssisə və idarələri nizama salsın və onların halı və atidə [gələcəkdə] davamı xüsusunda bir məruzə təqdim etsin.

Sənəət məktəbi

Mühəndis Vinoqradovun Tiflisdə bulunan edadi sənəət məktəbinin Bakıya köçürülməsi xüsusunda Ziraət [Kənd Təsərrüfatı] naziri həzrətləri məzkur [adı çəkilən] mühəndislə bir müqavilə bağlamışdır. Müqavilənamə mövcubincə [müqaviləyə uyğun olaraq], şü məktəb, Ziraət Nəzarətinin təhti-idarəsində [idarəsi altında] olacaqdır. Nəzarət məktəb üçün ev və təcrübə və sairə üçün yer verməyi iltizam edir [öhdəsinə götürür]. Ev və üç yüz bin rublə pul buraxıldıqdan bir ay sonra, məktəbi açmağı mühəndis öhdəsinə alır. Bu məktəbin açılmasından murad, xalq arasında ziraət və fəllahət [kənd təsərrüfatı və əkinçilik] işlərinə aid elm və məlumata intişar verməkdir [yayılməsını təmin etməkdir]. Məktəb iki şöbədən ibarət olur:

1) Ziraət [kənd təsərrüfatı]; 2) sənəət [texniki-incəsənət] şöbələri. Bunların da hərəsi iki şöbə olub, əkinçilik, su işləri, əkinçiyə lazım makinalar inşası və sairə kimi fənlər tədris ediləcəklərdir. Bu il, iki ehtiyat [hazırlıq] və iki böyük sinif açıla biləcəkdir. Məktəbdə ehtiyat sinfindən başqa, tədris 4 il olacaqdır. Birinci ehtiyat sinfinə daxil

olmaq üçün, iki sinifli məktəb qurtarmaq lazımdır. Birinci sinfə girmək üçün, 1872 sənəsi qanunu ilə açılmış məktəbləri bitirmiş, yaxud o qədər oxumuş olmalıdır. Rusiya ali məktəblərinin fəna bir halda olmalarından dolayı, bir çox professorlar işsiz qaldıqlarından, bu məktəbə lazım olan qədər yaxşı professorlar dəvət etmək olacaqdır.

Məvaciblər

Hökumət dəmiryolları, jandarmaları, Bakı Polis Müfəttişi-ümumisi və qulluqçularına veriləcək məvacibdən ötrü, Daxiliyyə Nəzarətinə 140.000 rublə təxsis etmişdir [ayırmişdir].

- Azərbaycan Hökuməti-cümhuriyyəsi qətnaməsi mövcubincə [qətnaməsinə uyğun olaraq], Bakı Müfəttişlik Palatası müdiri Aleksey Petroviç Delitsin Azərbaycan Dövlət Nəzarəti müdirliyinə təyin edilmişdir.

Yəhudilər miyanında [arasında]

Yəhudi Milli Komitəsi, Bakı qubernatoru cənabları indində [nəzində] Quba yəhudi qaçqınlarını yerlərinə aparmaqdan ötrü, pulsuz vaqon verilmək barəsində təşəbbüsatda bulunmuşdur. Qubernator cənabları, işbu istidani [xahişi] qəbul edərək, Xaçmaz mövqifinədək [stansiyasınadək] 27 vaqon verilməsi xüsusunda binagüzarlıq etmişlərdir [sərəncam vermişlərdir]. Bu vaxtadək 1100 nəfər qaçqın göndərilmişdir.

Gömrükxana

Gömrükxananın ən ümdə vəzifəsi İran ilə sabiqki [əvvəlki] müamiləni [əməliyyatları] təcdid [bərpa] etməkdir. Gömrükxana fəaliyyətə başlamışdır. Fəqət, müvəqqət olaraq İran ilə müamilə olmadığından [əməliyyat aparılmadığından], fəqət sərnəşinlər əşyası və anbardakı malları təhqiq etməyə iktifa [kifayət] edir. Gürcüstan hüdudu və Zaqatal nahiyəsində birər gömrükxana şöbələri açılmışdır. Balakən gömrükxanası ikinci sinif, Mağalı üçüncü sinif, Laqodexidən 5 çağırım məsafədə Marınçay körpüsündə də bir gömrükxana təsis edilmişdir. Gürcüstan sərhədini möhkəmləşdirmək qəsdilə Qazax qəzasında iki şöbə açılmışdır. Salahlı və Şıxlı köylərində gömrükxana mal buraxmaq ixtiyarından məhrum olmaqla bərabər, sərnəşin və onlara lazım olacaq əşyanı buraxırlar. Mallar isə yaxında Poylu, Balakən, Maqalinskə göndərilir.

Fəhlə klubları

Kəsbkarlar Şurası ən yaxın zamanda şəhər və dairələrində [rayonlarında] fəhlə klubları açmaq fikrindədir. Şura dəvətindən ötrü izin hasil etmək qəsdilə, Azərbaycan Hökuməti indində [nəzdində] istidada [xahişdə] bulunur. İşbu məsələlər müzakirə ediləcəkdirlər:

1) İttifaqların halı barəsində məruzələr;

2) İttifaqın gələcək həyatı və fəaliyyəti;

3) Maliyyat [maliyyə məsələləri];

4) Təşkilat və iclasda ariz ola [meydana çıxsa] biləcək başqa məsələlər.

Şəhərin təmizliyi

Osmanlı komandanlığı şəhərin küçələrinin nəhayət dərəcə zibilli olduğunu nəzərə alaraq, təmizlik məsələsində Bələdiyyə İdarəsinə yardım etməyə qərar vermişdir. Bu məqsədlə, Mürsəl paşa həzrətləri Bələdiyyə rəisi müavinini Mehdiyevi hüzuruna dəvətlə bəyan etmişlər ki, müvəqqət olaraq Bələdiyyə İdarəsi binagüzarlığına [sərəncamına] 40 at verilməsi barəsində binagüzarlıq edilmişdir. Bu günlərdə 100-110 at daha veriləcəkdir. İlk dəfə şəhəri təmizləmək üçün 5-6 dənə də böyük avtomobil buraxılacağı mümkünatdandır. Şəhər atları üçün, Ərzaq və mühimməti-əsgəriyyə idarəsindən ələfiyyat [ot-ələf, heyvan yemi] buraxmağı da Mürsəl paşa həzrətləri ayrıca vəd etmişlər.

İdarədən: Şəhərin təmizlik cəhətindən bunca fəna halda bulunduğumuz zaman, bu müavinət Bələdiyyə İdarəsi üçün böyük əhəmiyyəti haiz olduğundan, Bələdiyyə İdarəsi və şəhər əhalisi boynuna böyük minnətdir.

LƏNKƏRANDA

(xüsusi müxbirimizdən)

Payız mövsümünün hülulu [gəlməsi] ilə güclü yağışlar yağmağa başlamışdır. Bundan dolayı, şəhərlə kəndlə-

rin əlaqəsi kəsildiyindən, ərzaq bahalarıdır. Məkulatın [ərzağın] bahalanmasının ümdə səbəbi, Ərzad İdarəsinin bahalıqla mübarizədən aciz olduğu halda, azadə satışa mane olmasıdır.

Erməni qoşunları müsəlmanlar arasında axtarış və həbslər yaptığı əsnada, məşhur qaçaq Yunis öz dəstəsi ilə şimali rus kəndləri üzərinə düşüb, çalıb-çapmışdır.

Köməyə göndərilmiş erməni qoşunları geri qayıtmağa məcbur olmuşdur.

T. B.

TEATRO VƏ MUSİQİ

Hacıbəyov qardaşları müdiriyyəti tərəfindən qış teatro mövsümünün açılması bu günlərdə gözlənilir. Rəsmi-güşad [açılış mərasimi] Hökumət (səbiq Mailov) teatrında icra edilərək, birinci növbədə türk məşahiri-üdəbasından [məşhur ədiblərindən] Namiq Kamal əfəndinin “Akif bəy” yaxud “Namus” adlı əsəri mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Rəsmi-güşadın təntənəli bir surətdə icrasına diqqət verilərək, Bakıda yaşayan əziz Osmanlı qardaşlarımıza da xüsusi dəvətnamələr göndəriləcəkdir. Rəsmi-güşadın müfəssəl proqramı, xüsusi vərəqələri elan ediləcəkdir.

2-nci növbədə yenə həmin ədibin əsəri olan “Vətən” faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyularaq, bütün hasilatı Azərbaycan hərbində canını qurban

edən qəhrəman şühədanın [şəhidlərin] övladları nəfinə [yararına] gedəcəkdir.

Bu teatroda müdiriyyət və aktyorlar bitəmənna [təmənnsız] çalışaraq qərar vermişlər mədaxilin çox olması üçün teatro, mətbəə, parikmaxer, rekvizitor, xülasə, ümum teatroya aid şeylər məccani [pulsuz] olsun.

KÖYLƏRİMİZİN HALI

Lahıc qəsəbəsindən bizə yazırlar:

Lahıc qəsəbəsi, Şamaxı mahalında dörd dağ arasında vəqə bir qəsəbədir və burada şose yolu olmadığına görə, cığır yolları ilə ancaq at və qatır işlər. Şamaxı şəhərində və ətrafında erməni-müsəlman davasında bir Lahıc qəsəbəsi salamat qalıb, onun da yollarının həpsini ermənilər tutmuş idilər. Lahıcdə əsla ziraət [əkinçilik] olmadığından, daima taxılı Şamaxı ətrafından və Qubadan və ətraf erməni köylərindən almağa məcbur idilər. Odur ki, neçə dəfə həman yolları tutan ermənilər ilə bir dəstə müsəlləh [silahlı] süvari adam atışa-atışa yol açıb gedib, Gəncədən, Ağdaşdan, Kürdəmirdən taxıl gətiriblər və xərci-kirayə [kirayə ilə yük daşıma xərci] ağır qiymətə tamam olduğundan dolayı, çox baha qiymət ilə taxıl gətirib camaata veriblər və axırda iki ay qədəri mal əti, fındıq, ələfiyyat [ot], nəbatat [bitkilər] ilə dolanıblar. Camaat mart ayından türklər gələnədək, ətrafda olan dağları səngər

vurub, gecə-gündüz qarovulda olublar. Lakin, bir tərəfdən aclıq, bir tərəfdən dava hazırlığı, digər tərəfdən naxoşluq və pulsuzluq camaatı təhəmmülü [dözülməsi] müşkül olan dərdlərə salmışdır və bu müddətdə ətraf köylərin hansına ermənilər hücum edirdisə, Lahıcdan oraya mümkün qədər müsəlləh süvari və piyada imdada gəldirdi. Xülasə, çox zəhmət və məşəq-qətdən sonra həmiyyətli və qeyrətli böyük türk qardaşlarımızın sayeysəadətlərində bu böyük bəladan xilas olduq.

Amma şimdiki 3-4 aydır ki, Lahıcdə və ətraf köylərində 3-4 növ müsri [yoluxucu] naxoşluq əmələ gəlib ki, iyirmi, otuz və elə vaxt olur 50 adam vəfat eyləyir. Təxminən demək olar ki, Lahıcdə və ətrafında 5-6 min adam tələf olmuşdur. (Bu naxoşluqlar vəba, tif, möhriqə [qızdırma] və sair müsri mərəzlərdir.)

Şimdiyə qədər Lahıcdə bir nəfər doktor, feldşer, dəvaxana [apteki] yoxdur. Bu biçərə fələkzədələr [bədbəxtlər] təbibsiz, dəvasız, əlacsız qalıb, üç gün, beş gün, on gün zəhmət çəkəndən sonra dünyaya vida eyləyirlər və bu halda baqi [geridə] qalanlar isə yüzdə səksən və yüzdə doxsan faizi yenə naxoşdur. Düşmənin yədi-zalimanəsindən [zülmləyən əlindən] salamat qalıb, şimdiki dəvasız, doktorsuz, təbibsiz qırılırız. Bu xüsusda möhtərəm Bakı qubernatorunun hüzuruna ərizə verib, Lahıca bir doktor və feldşer və dəvaxana göndərmələrini rica

və təmənnə [xahiş] etmişik. Cənab qubernatorun və Səhiyyə və Nafiə [Səhiyyə və Sosial Təminat] nazirlərinin diqqətlərini bu xüsusda cəlb etməklə, şu möhlik [öldürücü] girdəbdən sahili-nicata [nicat sahilinə] çıxarmaqlarını acizənə təmənnə edəriz.

Həbib Ələkbərzadə

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Ümumi Qafqaziya pulları

Gürcistan Xariciyə naziri Azərbaycan və Ermənistan siyasi nümayəndələrinə müraciətlə sual etmişdir ki, məzkur [adı çəkilən] hökumətlər gürcü hökumətilə birlikdə ümumi Qafqaziya pulu (Tiflis pulu) buraxmağı davam etdirməyə razıdırlarmı?

Neft vaqonları

Türüq və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] əmri mövcubincə [əmrinə uyğun olaraq] təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 24-ündə Tiflisdən Azərbaycan dəmiryollarına 50 ədəd neft vaqonları göndərilmişdir. Bu vaqonları hökumətimiz kirayə etmişdir.

Bolşeviklərin aclığı

Aclıq elan etmiş bolşeviklərə təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 23-ündə elan edilmişdir ki, onlar Daxiliyyə nazirinin əmri mövcubincə [əmrinə uyğun olaraq] bolşevik hərəkatında iştirak etdiyin-

dən naşi [etdiyinə görə], 4 aydan 7 aya kimi həbs edilmişlər. Bu qətnamə müttəhim edilənlərin birini qane etmişdir, başqaları isə azad edilənə kimi aclıq elan edəcəklərini bildirmişlər. Fəqət, bir nəfəri yoldaşlarının səlahididi [münasib görməsi] ilə yemək qəbul etməyə məcbur olmuşdur. Bunun əhvalı pək fəna imiş.

Ermənistanda

İrəvandan verilən xəbərlərə görə, Ermənistanda vəba xəstəliyi azalmışdır. Çörəyin qiyməti ucuzlaşmışdır. Hal-hazırda çörəyi 3 rublədən 3 rublə 20 qəpiyə kimi satırlar. Əvvəllərdə isə 4 və yaxud 4 manat 50 qəpik idi. Ermənistan Hökuməti-cümhuriyyəsi bütün qaçqın əhəlinin siyahısını tutmuşdur. Hökumət bir fabrika açmağı təhti-qərara almışdır [qərarlaşdırmışdır]. Fabrika binasına sərf olunmaqdan ötrü 6 milyon rublə təxsis etmişdir [ayırmışdır]. Rəvayətə görə, buradan çıxacaq qumaşın arşını təxminən 4 rublə 83 qəpiyə tamam olacaqdır. Fabrikada 1500 fəhlə işləyəcəkdir.

Kubanda

Kubandan Tiflisə gəlmiş bir zat, ora əhvalı barəsində belə məlumat vermişdir: Qafqazsk mövqifi [stansiyası] bolşeviklər əlindədir. Fəqət, Könüllü ordu başçılarının dediyinə görə, mövqifi yaxın zamanda işğal etməyə müvəffəq olacaqlar. Bir çox müharibələrdən sonra, Armavir şəhəri bolşeviklərin əllərində qalmışsa da, hal-ha-

zırda təxliyə edirlər. Maykop könüllülər tərəfindən işğal edilmişdir. Yekaterinodarda rahatlıqdır.

Krımda

Gürcüstan Hökuməti xəbər almışdır ki, mühacirlərin Krım Cümhuriyyətinə daxil olmaları qadağan edilmişdir. İşbu qətnamə elan ediləcəkdir.

Krım Cümhuriyyətinin təsdiqi

Krım Hökuməti Berlindəki nümayəndəsindən xəbər almışdır ki, Krım Cümhuriyyətini Almaniya təsdiq etmişdir.

Etilaf dövlətlərinin dəniz tələfatları

Berlindən rəsmi surətdə xəbər verilir ki, təmmuz [iyul] ayı ərzində 550.000 ton[naj] ticarət vaporu təxrib edilmişdir. Müharibə başlanandan bu vaxtadək Etilaf dövlətlərinin 18.800.000 ton[naj] vaporu təxrib edilmişdir. Bundan 11.600.000 İngiltərəninindir. Rəsmi surətdə elan edilənlərdən əlavə, təmmuz ayı zərfində 28.000 ton[naj] vapor güclü surətdə xəsarətdidə olmuşdur [zədələnmişdir]. Bunlar düşmən limanlarına aparılmışlardır.

- Sualtı müharibəsindən Etilaf hökumətlərinə dəyən zərər bir daha müdhişdir [dəhşətlidir]. Hamısından çox İngiltərə qeyb etmişdir. İngiltərənin qızgın çalışması, düşmən gəmilərinin, hətta bitərəf dövlətlərə məxsus gəmilərin tutulması belə itirdiyini təcdidə [bərpa etməyə] imkan verəmədi. “N. R. K.” qəzetəsi “D. N.” və “D.

K.” nam [adlı] ingilis qəzetləri hökuməti cəbhəyə qoşun göndərməkdə müttəhim edirlər. Bunların əqidəsinə kömür mədənləri və gəmiqayıran müəssisələr belə ciddi bir vaxtda boşluğa məruz qalacaqlardır. Hökumətin cəbhəyə qoşun göndərməsi ticarət seyri-səfaininə [ticarət gəmilərinin hərəkətinə] zərbə vurmaqla, məmləkəti fəna bir halda buraxır. “D. T.” qəzetəsinin bəhri [donanma] müxbiri Argibald Qurd yazır: Bəhriyyə Nəzarəti və tərsanə itminanlarına [xatircəmlilərinə] baxmayaraq yenə bir çox vapourlarımız qər q olmuşdur: Sualtı müharibəsi barəsindəki işbu məlumat pək maraqlıdır. Düşmən donanmasından 1916 sənədə noyabr-fevral aylarında 238.000 brut ton, mart-aprel aylarında 423.000, may-iyun 219.500, iyul 103.000, avqust 309.347, sentyabr 254.000, oktyabr 395.500, noyabr 408.500, dekabr 415.000. 1917 sənədə: yanvarda 439.500, fevral 781.500, mart 885.000, aprel 109.100, may 869.000, iyun 1.016.000, iyul 811.000, avqust 808.800, sentyabr 672.000, oktyabr 674.000, noyabr 607.000, dekabr 702.000. 1918 sənədə: yanvar 632.000, fevral 680.000, mart 689.000, aprel 652.000, may 662.000, iyun 549.000.

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doludur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altun və sa-

irə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210 12-4

Mama K. Şerman

Qəbul edir: mamalıq, ovmaq (masaj) və iynə vurmaq işləri. Həmçinin xəstələrə qulluq etmək işində də təcrübəsi vardır. Ünvanı: Kolyubakinski küçədə Parapetin qabağında Dildarovun 26 nömrəli evində, 2-ci mərtəbə.

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərin qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 5-5

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-5

Müsəlman diş təbibəsi Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213 12-8

Arvad dış həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dışlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicə-xanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-5

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Morskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209 12-5

Elan

Fransız “uşaq bağçasına” 2 yaşından 10 yaşına kimi çocuqlar tamam pansiyona qəbul edilib, rusca və fransızca təcrübə verilir.

Ünvan: Mariinski caddədə nömrə 18.

224

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli

Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Hökumət qərardadı:

Ziraət Nəzarətinin əmrləri

səh. 430. “Abbasəli bəy Makinski”: qəzetdə səhvən “Abbasqulu bəy Makinski” kimi getmişdir.

Şücaət qılıncı ilə düşmənin qılıncını titrədən ərlərə

səh. 431. “Artıq nə namusu qalar, nə həyası qalar”: “həyası” yerinə qəzetdə “həyatı” getmişdir.

səh. 432. “29 təşirini-əvvəl 34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cu il). Miladi tarixlə 29 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Qəzetələrdən:

Türküstanda

səh. 434. Zaqafqaziya – Bəhri-Xəzər İttifaqı: Burada söhbət, bolşeviklərə qarşı birgə mübarizə aparmaq məqsədi ilə qurulan Qafqaz-Xəzər İttifaqından gedir.

“Kooperasiya”

cəmiyyətinə nəzarət

səh. 434. “Mavərayi-Xəzər müstəhlkini “Kooperasiya” cəmiyyəti”: Burada söhbət “Kooperatsiya” Xəzəryanı İstehlak Cəmiyyətləri İttifaqından [Прикаспийский Союз потребительских обществ “Кооперация”] gedir.

Öyün millət

səh. 436. “Yavərani-həzrəti-şəhriyari”: “Padşah həzrətlərinin yavərləri” mənasını verir. Osmanlı İmperiyasında hərbi ünvan idi.

“Sipehsaları-əzəm”: “əzəmətli Baş komandan”.

“Dövlətli”: Osmanlı İmperiyasında bəzi

yüksək çinli zabitlərə və dövlət məmur-
larına müraciət formasıdır.

“Fəriq”: Osmanlı ordusunda hərbi rüt-
bə. “Fəriqi-sani” (ikinci fəriq) “general-
mayor” və “general-leytenant” rütbələri-
nə, “fəriqi-əvvəl” (birinci fəriq) isə “ordu
generalı” rütbəsinə uyğun idi.

“Tutardı şişəyə hər dəm şərabi-nab tək
qanın”: “Sənin qanını hər dəm, saf bir şə-
rab kimi şişəyə çəkərdi.” Burada klassik
ədəbiyyatın “şərabi-nab”, “şişəyə tutmaq”,
“dəm” kimi məşhur məzmunlarından isti-
fadə edilmişdir. Bu misranın ən bəsit mə-
nası belədir: “Hər an sənin qanını içərdi.”

“Öyün millət” şeiri (səh. 436) üçün lüğət

əltaf: lütfələr

övtan: vətənlər; ölkələr

əninü ahü əfqan: nalə, ah və fəryad

rəvaqi-ərs: ərşin (göyün ən uca mərtə-
bəsinin) qübbəsi, çardağı

nəsb etmək: asmaq; sancmaq

kövkəbi-bəxt: bəxt ulduzu

nəcmi-zahir: görünən, parlaq ulduz

nəcmi-taban: işıqlı, parlaq ulduz

liva: bayraq; qoşun bayrağı

zibi-duş etmək: bəzək (zinət) kimi
çiyinə (boynuna) asmaq

mümtaz: seçkin, imtiyazlı

Yaslı bir xəbər

səh. 440. “Ələlxüsus, mərhum arxa-
daşımız Kərbəlayi Cahangir Zeynalovun
vəfat xəbərini...”: bu cümlədə anlaşılma-
lıq var. Güman ki, mətnin bir hissəsi itmiş-
dir. Qəzətdə də belədir.

Tsuqmayer ilə müsahibə

səh. 441. “Varna və Burqaz... Müttə-
fiqlər əlindədirlər.”: Antanta bloku nəzər-
də tutulur.

Sənəət məktəbi

səh. 442. Burada söhbət “texniki-
incəsənət məktəbindən” gedir.

Bakı xəbərləri:

Gömrükxana

səh. 443. “Mağalı”: güman ki, Zaqata-
lanın Muğanlı kəndi nəzərdə tutulur.

“Marinçay”: güman ki, Mazım çayı nə-
zərdə tutulur.

“Maqalinsk”: güman ki, yenə də Zaqa-
talanın Muğanlı kəndi nəzərdə tutulur.

Teatro və musiqi

səh. 444. “...Namiq Kamal əfəndinin
“Akif bəy” yaxud “Namus” adlı əsəri...”: Na-
miq Kamalın “Akif bəy” dramı Azərbaycan-
da “Namus” adıyla səhnəyə qoyulmuşdur.

Xarici xəbərlər:

Bolşeviklərin aclığı

səh. 445. Burada söhbət Gürcüstan
bolşeviklərindən və Gürcüstanın Daxili
İşlər nazirindən gedir.

Xarici xəbərlər:

Kubanda

səh. 446. “Kavkazsk”: burada söhbət
Rusiyanın Krasnodar diyarının Kropotkin
şəhərindəki Kavkazskaya dəmiryolu stan-
siyasından gedir.

Xarici xəbərlər:

Etilaf dövlətlərinin dəniz tələfatları

səh. 446. “N. R. K.”: “Nive Rotter-
damşe kurant” qəzeti nəzərdə tutulur.

“D. N.”: “Deyli nyus” qəzeti nəzərdə
tutulur.

“D. K.”: “Deyli xronikl” qəzeti nəzərdə
tutulur.

səh. 447. “D. T.”: “Deyli teleqraf”
qəzeti nəzərdə tutulur.